

„Ah.“ je zastokala Marjanca. „Sploh ne vem, če bo kaj iz tega poba. Tak voz. Pa ne da bi človek rekel, da mu kaj manjka.“

„Seveda, seveda, če je le zdrav,“ je rekla Zinka in pogledala v Venčkov trebuh.

„No da, to že,“ je odvrnila Marjanca. „Saj je Robidov Nande tudi tak, pa le živi in rase in pridno dela.“

Venček pa je ves čas molčal in Zinke niti pogledal ni. Videl je samo njene svetle črne čeveljčke, v spominu pa so mu plesala tri rdeča jabolka.

Ko sta se vrnila domov, je Fratnik zbral vso svojo potrpežljivost in vzel Venčka še enkrat v šolo. Tudi Venček se je vestneje in poslušneje oprijel dela. Ker se je pa znova izkazalo, da je vse prizadevanje zaman, ga je oče kmalu pustil pri miru. In saj zdaj je bil Fratnik že star in razočaran nad življenjem. Zgineval je, kakor bi rezali z njega — in na pomlad ga je pobrala pljučnica.

Tako sta ostala Venček in Marjanca sama, kajti Pavla se je bila že zdavnaj poročila. Marjanca je kuhala in skrbela za hišni red, Venček pa je ležal na peči in še vedno jedel suhe večerje. Pa tudi zrasel je. Kakor hitro je oče vzel svojo roko z njega, je švignil kvišku; bil je sicer tenak kakor fižolova raklja, „toda sčasoma bo že za delo,“ je rekla Marjanca. Tudi na dnino je zdaj stopil; kadar je bil doma, ga je pa Marjanca naglala v gozd po drva. V gozdu se je včasih srečal s Petrom, ki mu je govoril o svojih načrtih. Tu pa tam sta naletela na Izidorja, ki je nastavljal zadržalnice zajcem in lisicam.

„Hoho!“ se je pošalil Izidor. „Ali mu razlagaš svoje romane?“

„Kaj pa te briga,“ se je obregnil Peter in potegnil Venca za sabo.

(Dalje)

Žena v industriji in obrti v Sloveniji

Kraigher Vito

Zenam iz „četrtega stanu“ se ni bilo treba boriti za dostop v tovarno in v poklice svojih mož. Gibanj za žensko emancipacijo ne zasledimo med delavskimi ženami; njih je ustroj današnje družbe sam z železno nujnostjo pritegnil v družbeno produkcijo.

To železno nujnost je za delavske žene predstavljala uvedba strojev v proizvodnjo. Z njo je odpadla izključna potreba po mišičastih delavčevih rokah, ki jo je pri mnogih vrstah strojev lahko uspešneje nadomestila gibčnost ženskih, zlasti n. pr. v tekstilni in oblačilni industriji. Delo žen in otrok je bilo na ta način prva posledica uvajanja strojev v proizvodnjo.

Stroji so pritegnili v industrijo vso delavčevo družino ter razbili njegovo družinsko življenje. Delavec preneha biti edini rednik družine. Ob strani mu pri delu stojijo žena in otroci. Njegova mezda, ki je pred uvedbo stroja morala biti dovolj visoka za preživljanje več članske družine, pade, ker prispevajo za preživljanje družine s svojim delom in mezdo tudi žena in otroci. Skupni zaslužek vseh je najbrže večji od prejšnjega zaslužka očeta samega. Zato pa opravljajo delo podjetniku mesto enega štirje pari delavnih rok in ne samo delo, ampak tudi neplačano večdelo...

Zaradi tega razvoja, ki so ga narekovale družbene sile in zakoni obstoječe družbe sami, se delavski ženi ni bilo treba boriti za vstop v poklicno delo. To tudi delavsko ženo in žensko delavsko gibanje bistveno loči od meščanske žene in njenih gibanj. Dočim se borba slednjih vrši v veliki meri proti privilegiranosti mož, oziroma za isti položaj kot ga uživa mož, se nasprotno delavska žena, odkar je stopila v produkcijski proces družbe, bori samo z ramo ob rami z delavci za izboljšanje svojega ekonomskega položaja, za enakopravnost in politično premoč delavskega razreda v družbi. Delavska ženska gibanja se krijejo z gibanji meščanskih žensk v zahtevi po javnopravni enakopravnosti žene z možem, t. j. v borbi za aktivno in pasivno volivno pravico, ki so jo delavski ženi v delavskih ustanovah že priznali; v zadnjem času pa tudi v borbi proti fašizmu, ter za mir in pravo demokracijo.

V okviru delavskih vprašanj je položaj delavske žene različen od položaja meščanke v kompleksu vprašanj, ki se tičejo specialno nje. Ženi delavki nihče izmed delavstva ne odreka sposobnosti, opravljati vsa tovarniška dela. Zahteva, da morajo biti mezde delavk enako visoke, kakor mezde delavcev, torej načelo: za enako delo enako plačilo, je splošna zahteva delavskega razreda, ne samo njegovega ženskega dela. V okviru delavskega razreda nihče ne odreka ženi pravice do popolne enakopravnosti z možem.

Nasprotno pa ravno vladajoči krogi še danes dosledno odrekajo meščanskim ženam enakopravnost in dostop v vse službe in na vsa odgovorna mesta. Za nje obstaja tedaj še v lastnem okolju odpor moža proti težnjam žene po enakopravnosti, dočim se delavski ženi v okviru delavskega razreda praviloma ni treba več boriti proti takim predsodkom.

Ostala pa je delavski ženi borba za doseg enakovrednih delovnih pogojev, kakor jih uživa mož pri delu v tovarnah, t. j. za enako visoke mezde, dalje za enako in glede njene posebne konstrukcije, še večjo zaščito, kakor jo uživa delavec, pred prekomernim izkoriščanjem. Ta borba delavk pa je sestavni del borbe delavskega razreda za izboljšanje ekonomskega položaja in jo vodi ves delavski razred, ne pa morda kako posebno delavsko žensko gibanje za ženske pravice.

V naslednjih odstavkih bom na kratko očrtal razmere, v katerih se udeležena v industriji in obrti slovenska delavka in nameščenska. V prvem odstavku bom prikazal gibanje števila delavk in nameščenk v Sloveniji po prevratu, v naslednjih pa gibanje njihovih mezd ter zdravstvene razmere med njimi. Iz zbranih dejstev bomo posneli končne zaključke.

I. Število delavk in nameščenk v Sloveniji.

Odstotek ženskih članov Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani narašča neprekinjeno vsa leta od ustanovitve del. zavarovanja. To nam kaže naslednja tabela:

Leta	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934
Odstotek zavarovanja	27·32	29·16	30·47	32·14	32·30	32·42	32·51	32·59	33·49	36·50	38·05	38·55

L. 1925. so tvorile zavarovanke približno eno četrtnino članov OUZD, l. 1934. pa že več kot eno tretjino. Število zavarovank je absolutno izraženo poskočilo od 17341 v l. 1925. na 30458 v l. 1934, ali v odstotkih za 77%. Iz zgornje razpredelnice se razvidi, da je odstotek zavarovank poskočil zlasti v letih krize (1931.—1933. l). Za čas krize je prišlo na vsako odpuščeno žensko 5—6 odpuščenih moških.¹

Po glavnih industrijskih in obrtnih strokah so zavarovanke razvrščene (po stanju iz julija l. 1936.) takole:

Vrsta industrije in obrti	Tekstilna industrija	Go-spodinjske pomočnice	Trgovina*	Oblačilna industrija	Gostilne in kavarne	Kovinska industrija	Higijena	Industrija kamenja in zemlje
Število zavarovank	9175	8423	4355	3049	2632	1189	1065	1021
Odstotek zavarovank	25·21	23·14	11·69	8·34	7·23	3·23	2·92	2·80

* Vštete so tudi nameščenske, zavarovane pri trgovskem podpornem društvu v Ljubljani.

V teh strokah so žene najštevilneje zastopane. Ostale imajo pod 1000 zavarovank.

Zanimivo bo, v tej zvezi prikazati še krajevno razvrstitev zavarovank po posameznih okrajih Slovenije. Vrstni red večjih krajev Slovenije je po številu zavarovank (po stanju iz l. 1934.) naslednji:

¹ Zbornik del. zavarovanja v l. 1922.—1932., str. 25.

Mesto	Ljubljana (mesto)	Maribor	Kranj	Celje (okolica)	Ljubljana (okolica)	Radovljica	Kamnik	Celje (mesto)
Število zavarovank	7311	4961	3846	1791	1649	1179	1018	942
V odstotkih prebivalstva	23·21	25·76	11·27	3·80	3·81	5·89	4·51	37·79

Poleg Ljubljane, kjer pa odpade od gornjih 7300 zavarovank 3000 na gospodinjske pomočnice, sta najmočnejši ženski delovni središči Maribor in Kranj, tedaj kraja, ki sta obenem najmočnejša sedeža tekstilne industrije. V Ljubljani odpade od preostalih 4300 zavarovank 1700 na industrijske delavke, 1100 na trgovske nameščenke, 650 na gostilniško in kavarniško osebje. Preostalih 900 je porazdeljenih na druge stroke. Za Ljubljano je zanimivo, da njena industrija zaposluje več delavk kakor delavcev. Razmerje je namreč po stanju iz l. 1934. 1670 delavcev : 1700 ženam.²

II. Mezde.

Mezde ženskega delavstva, ki so vedno precej nižje od mezd delavcev v istih strokah, dokazujejo, da žena tudi pri delu v tovarni ni enakopravna z možem, dasi je v socialni zakonodaji ta enakopravnost tudi pri nas dosledno izvedena.

Mezde delavk so nižje od mezd delavcev, ker se žensko delo brez vsake podlage smatra kratko in malo za manj vredno od dela moškega delavca. Kot razlog za nižje mezde delavk se ponavadi navaja šibkejša konstrukcija žene, njena večja nagnjenost k boleznim in ne v najmanjši meri tudi večji riziko, ki obstoja pri ženi, da bo česče za dalj časa prekinila delo radi poroda in drugih, z materinstvom zvezanih vzrokov.

Vse to pa bi v normalnih razmerah moralo biti vzrok in povod edinole za učinkovitejšo in popolnejšo socialno zaščito delavke, nikakor pa ne — kar je danes v kapitalističnem ustroju družbe pravilo — za znižanje njih mezd, torej za smotreno poslabšanje njenega gmotnega položaja ter obenem oslabitev njene telesne konstrukcije in sposobnosti.

S svojimi nizkimi mezdami ženskih delavk je Jugoslavija ena najcenejših držav v Evropi in na svetu in na svetu in ravno temu dejstvu se moramo zahvaliti za veliki razvoj tekstilne industrije pri nas v zadnjih 6 letih, tedaj industrije, ki zaposluje pretežno ženske.

Tudi v Sloveniji niso v tem pogledu razmere bistveno boljše kakor v ostalih predelih države. Že razporeditev zavarovank po mezdni razredih

² Branimir Haberle: Struktura naših glavnih mest I. Ljubljana, Radniška zaštita 1935.

ne kaže samo, da je število zavarovank v nižjih razredih stalno večje, kakor v višjih, ampak nam primerjava s preteklimi leti tudi razkriva, da se to razmerje še vedno slabša:

Mezda	1926	1931	1934	1936
Do 24— Din	100	131	134	148
Nad 24— Din	100	123	98	82
Štev. zavarovank	100	125	123	135

Ta tabela nam kaže, da se je število zavarovank v Sloveniji večalo od l. 1931. izključno v nižjih razredih z dnevno mezdo do 24— Din, dočim je število zavarovank v višjih razredih z mezdo nad 24— Din stalno padalo. V Sloveniji ima od 33.000 delavk in nameščenk le 6000 mezdo nad 24— Din dnevno, dočim zasluži ostalih 27.000 delavk in nameščenk pod 24— Din na dan. Pri zavarovancih je to razmerje mnogo boljše. Od 56.000 delavcev je imelo julija 1936. l. 31.000 delavcev mezdo pod 24— Din dnevno, 25.000 pa mezdo nad 24— Din dnevno.

Isto neugodno stanje mezd zavarovank, ki nam ga kaže gornja tabela za vso Slovenijo, najdemo tudi po posameznih krajih Slovenije in po posameznih industrijskih strokah. V Ljubljani n. pr. ima 64% delavk in nameščenk pod 24— Din na dan, in le 36% nad 24— Din dnevno. Pri delavcih in nameščencih je razmerje obratno: 75% jih ima v Ljubljani nad 24— Din in le 25% pod 24— Din na dan. V tekstilni industriji Jugoslavije zasluži 67% delavk pod 3— Din na uro, nasprotno pa zasluži 57% delavcev nad 3— Din na uro.

S tem smo zadostno nakazali nepovoljno mezdnno stanje delavk in nameščenk v Sloveniji. Te mezde so mnogo nižje od mezd delavcev, dasi niti te ne dosegajo količine, ki je potrebna za eksistenčni minimum.

Važen vzrok za to porazno nizko mezdnno stanje delavk je tudi dejstvo, da so delavke v Sloveniji po ogromni večini nekvalificirane moči. V Ljubljani n. pr. je 71% delavk nekvalificiranih.

Slednjič nam povprečna zavarovana mezda za zavarovanke in zavarovance kaže enake bistvene razlike, kakor smo jih poudarili pri gornjih izvajanjih. Povprečna zavarovana mezda je znašala v Sloveniji l. 1936. Din 22·59. Povprečna dnevna zavarovana mezda zavarovancev je znašala julija l. 1936. Din 25·27, zavarovank pa isti mesec Din 18·04.

Isto razmerje kakor zgoraj se ponavlja. Ženska delovna sila se tedaj tudi pri nas vrednoti mnogo nižje od moške; ženski proletarijat živi radi tega v še večji bedi in pomanjkanju najnujnejših življenskih potrebščin, kakor moški. To nesorazmerje med mezdami delavk in delavcev se odraža tudi v bolezenski statistiki OUZD. Žene mnogo bolj bolujejo in v mnogo večji meri obremenjujejo delavsko zavarovanje kakor delavci.

III. Zdravstvene razmere.

Zdravstvene razmere med zavarovankami OUZD v Ljubljani niso razveseljive. Z vso jasnostjo nam kažejo, kako pogubonosne posledice imajo za zdravje slovenske delavke na eni strani njene nizke mezde, na drugi strani pa prekomerni delovni čas, prenaporno delo v slabozračnih, tesnih in temnih delavnicah in tovarnah. K temu moramo prišteti še znatno znižanje dajatev delavki - materi ob porodu, ki se je izvršilo med krizo. Reči moremo, da je naše socialno zavarovanje lahko premagalo krizo, v katero sta ga pahnila katastrofalni padec mezd in števila zaposlenega delavstva v Sloveniji, v največji meri na ta način, da je delavkam-materam dajatve ob porodu zmanjšalo za polovico in še več. Vprašanje je, koliko so bile ravno redukcije v tej smeri najbolj umestne.

Število obolenj ter bolezenskih dni se je gibalo v posameznih letih pri moških in ženskih članih OUZD v Ljubljani, kakor kaže naslednja tabela.

Leto	M o š k i			Ž e n s k i			Povprečno trajanje 1. obolenje (dni)	
	Število zavarov.	Število obolenj	Število bolezen- skih dni	Število zavaro- vank	Število obolenj	Število bolezen- skih dni	Moški	Ženske
1926	100	100	100	100	100	100	18·2	28·9
1928	117	134	150	119	125	124	20·3	28·7
1933	90	108	116	120	142	144	19·6	29·3

Iz tabele razberemo, da se stanje pri zavarovankah neprestano slabša.

Obolenje je pri ženskah za celih 10 dni daljše kakor pri moških. Še nazorneje nam kaže večjo podvrženost boleznim zavarovank to-le dejstvo: v letu 1934. je presegalo število zavarovank že več kot $\frac{1}{2}$ članstva OUZD: na 100 moških je prišlo 38 žensk. Razmerje med moškimi in ženskimi bolniki pa je bilo v tem letu 100 : 50. L. 1934. je bilo pri OUZD v Ljubljani 1254 bolnikov in 666 bolnic. Pri tem niso vštete porodnice. Teh je bilo 220.

Še veliko slabše je razmerje med bolniki obeh spolov, za ženske, če primerjamo število moških in ženskih bolnikov, ki so zapadli najhujši boleznim — jetiki. To razmerje nam kaže dolnja tabela.

Leto	M o š k i		Ž e n s k e		Povprečno trajanje enega obolenja	
	Število obolenj	Število bol. dni	Število obolenj	Število bol. dni	Moški	Ženske
1926	100	100	100	100	53·3	67·7
1833	94	137	136	196	79·7	99·1

Padec moških jetičnikov l. 1933. moramo razlagati s splošnim padcem števila zavarovancev v tem letu najgloblje gospodarske krize. Število zavarovank pa ni znatno padlo med krizo, ker smo že omenili, da je prišlo tedaj na eno odpuščeno žensko 5—6 odpuščenih moških. Naraslo pa je pri zavarovankah število primerov jetike in trajanje enega obolenja. Pri jetičnih zavarovankah traja zdravljenje celih 20 dni dalj, kakor zdravljenje moških jetičnikov.

V zvezi z divjanjem jetike med delavstvom ne bo odveč, če opozorimo na nekaj dejstev, ki veljajo za vso državo.

Umrljivost radi jetike je med člani SUZOR-ja večja kakor med ostalim prebivalstvom, dočim je nasprotno na splošno umrljivost med člani SUZOR-ja manjša od obče umrljivosti prebivalstva. Med članstvom SUZOR-ja umre 33% za jetiko; $\frac{1}{3}$ umre za jetiko. Med ženskimi člani so razmere še slabše, ker med njimi je 44,5% vseh umrlih umrlo za jetiko. To pomeni, da skoraj $\frac{1}{2}$ umrlih delavk v Jugoslaviji umira za jetiko. Umrljivost za jetiko znaša med vsem prebivalstvom 15,5%, med delavstvom pa 33,6%. Tedaj skoraj 3 krat več.³ L. 1935. je v celi državi umrlo 824 zavarovancev radi jetike (36%). Ženskih zavarovank je umrlo radi jetike 241 ali 37,7%. Umrljivost zavarovank radi jetike je torej večja, kakor pri zavarovancih.

Ne moremo obravnavati zdravstvenih razmer med delavkami in namoščenkami, ne da bi se dotaknili, tudi specifično ženskih bolezni. V tej zvezi se nameravamo zlasti dotakniti primerov splava med zavarovankami ter nepravilnih porodov.

Gibanje števila porodov, pravilno in nepravilno potekajočih, ter splavov in primerov, ki so s splavi v zvezi, med zavarovankami OUZD v Ljubljani, nam kaže naslednja tabela.⁴

Leta	Pravilni porodi	Prezgodnji porodi	Porodi dvojčkov	Diagnozo mladice nosečnosti je zahtevalo	Zaradi komplikacij nosečnosti prišlo v ambulanco	Iz bojazni, da se noseče, je prišlo v ambulanco	Odpravo plodu je zahtevalo	Prijavljenih splavov	Vnetljivi procesi		
									gono-roični	septični	drugi
1922—1928	4260	38	26	544	79	10	?	331	69	706	459
1929	845	12	3	231	14	6	?	112	8	115	187
1930	977	25	7	226	22	20	8	118	15	119	174
1931	1026	23	9	234	10	15	7	92	4	131	198
1932	1204	?	?	?	?	?	?	300	?	?	?
Skupaj	8112	98	45	1235	125	51	15	953	36	1071	1018

³ Podatki so vzeti iz knjige: Dr. B. Konstantinović „Socialna medicina“ Beograd 1926.

⁴ Podatki iz knjige: „Zbornik delavskega zavarovanja“ 1922—1932 članek: dr. I. Pintarja: „10 let ginekološke ambulance pri OUZD v Ljubljani“, str. 90—92.

Iz objavljenih števil, ki kažejo, da se je v teku 10 let izvršilo 653 pravilno prijavljenih splavov, dalje, da se je 1235 članic zglasilo radi ugotovitve nosečnosti, ne da bi navedle razloge za to, 51 jih je pa izjavilo, da živé v strahu, da so nemara noseče, 55 pa zahtevalo odpravo plodu, dalje iz dejstva, da imamo 2098 negonoroično kronično vnetljivih procesov „od katerih jih je namanj polovica posledica kriminalnih odprav ploda... lahko mirno trdimo, da pride na 100 porodov 30—35 nameravanih splavov“.⁵ Zlasti pada v oči okoliščina, da stalno raste število onih zavarovank, ki hočejo točno vedeti, ali so noseče. V Berlinu je pri zavarovankah bolniških blagajn 41·2% splavov in 58·3% pravih porodov. „Tem številkam se tudi mi stalno bolj približujemo.“⁶

Slednjič moramo v zvezi s porodništvom očrtati še eno okolnost, ki smo jo na kratko že omenili, namreč nasilno redukcijo podpor porodnicam in dojenčkom pri OUZD v Ljubljani. Kriza, v katero je zašlo socialno zavarovanje radi padca zaposlenosti in mezd, so skušali premagati na ta način, da so najbolj občutno znižali podpore porodnicam in dojenčkom, torej onim, ki so jih najbolj potrebni in pri katerih se odtegnitev podpor lahko najbolj maščuje na njihovem zdravju, odpornosti in kasnejšemu uspešnemu razvoju. S tem se posredno škoduje tudi narodovi rasti sami, ker se velikemu delu naraščaja in mater, ki itak živé v veliki bedi in pomanjkanju, v trenutku, ko porajajo novo življenje, odvzema zadostna in obilna podpora (hrana in obleka ter zdravstvena nega in oskrba). Kako občutno so bile znižane podpore delavkam materam pri OUZD v Ljubljani, se razvidi iz naslednjih števil.

Vrsta podpore	1930	1932	1934	1935
Porodnina	100	46·5	46·2	?
Dečja oprema	100	20	15	?
Babiška pomoč	100	50	31	?
Skupaj	100	51	46	48

⁵ Dr. Pintar l. c.

⁶ Dr. Pintar l. c. Ne moremo se pa strinjati z avtorjem tega nad vse zanimivega članka v sledečih njegovih izvajanjih (str. 90): „Vzroke (gornjih pojavov op. pisca) moramo iskati v pokvarjenosti (podčrtal pisec članka) nekaterih slojev, in to ne pravega delavstva, temveč podeželskega ljudstva v bližini večjih mest. Ženska mladina v teh vaseh noče (!) opravljati poljskih del in tišči (!) v tovarne (podčrtal pisec). To more napisati le oni, ki nima pojma o gospodarski nujnosti, ki žene našo kmečko mladino, predvsem tudi žensko, v tovarne in v mezno odvisnost, ker bi sicer ta proces ne pripisoval pokvarjenosti te mladine. Beg s podeželja v mesta, od poljskega dela v industrijo, ni znak pokvarjenosti, marveč znak obubožanja in proletarizacije. V tovarne „tišči“ tista ženska mladina, ki je kmečka gruda ne more preživljati. Te je pa vedno več.“

Dasi je število zavarovank med krizo stalno naraščalo, so vendar v nasprotju s tem razvojem posegli v prvi vrsti po njihovih podporah in so jih reducirali v toliki meri, da so morale to delavke matere in otroci kar najbolj boleče občutiti. To pogrešno socialno politiko pri našem delavskem in nameščenskem zavarovanju moramo pripisati predvsem dejstvu, da delavke in nameščenske v njegovem vodstvu sploh niso zastopane. Obenem je to tudi dokaz več za to, kako malo odporno je naše delavstvo in nameščentstvo proti napadom na delavske socialne ustanove. Ta slabost izvira predvsem tudi odtod, ker ni dokončno izvedena avtonomnost naših delavskih ustanov, zlasti ne načelo svobodne izbire njihovega vodstva, ki je v zakonu o zavarovanju delavcev izrecno uzakonjeno.⁷

IV. Zaključki.

Pravijo, da je 20. stoletje stoletje žene in otroka. To je mišljeno tako, da se še v nobenem stoletju znanstveni izsledki niso v tolikšni meri obračali v dobro mater in otrok kakor v našem stoletju.

Po našem mnenju je gornja trditev puhla fraza in velika laž. Nekaj desetih milijonov vojnih vdov in sirot iz svetovne vojne in pokolj mater in otrok, ki mu prisostvujemo zadnje mesece v Španiji, popolnoma pobija gornjo lažno trditev. Tudi položaj slovenske delavke in nameščenske, zlasti mater med njimi z otroci vred, ne potrjuje gornjega lepo zvenečega stavka. 20. stoletje ni v nič manjši meri stoletje trpljenja žene, kakor so bila vsa minula stoletja. Kvečemu, da je njihovo trpljenje v našem stoletju še večje...

Slovenska žena, delavka in nameščenska bije trd boj za obstanek, bije ga pod najtežjimi delovnimi pogoji in v zelo slabih zdravstvenih razmerah. Že samo v tem članku zbrani podatki dovolj pričajo o tem.

Iz dejstva, da je bilo med krizo na eno odpuščeno delavko odpuščenih 5—6 delavcev, izhaja, da so za časa krize slovenske delavke v veliki meri pri nesorazmerno nizkih mezdah vzdrževale s svojim delom reprodukcijski proces v Sloveniji; podjetniki pa so na ta način spričo nižjih mezd delavk zmanjšali svoje izgube radi zastoja, mestoma pa celo povečavali svoje dobičke (tekstilna industrija).

Naraščajoče število ženskih zavarovancev pri OUZD tedaj pomeni pri današnji mezdni politiki t. j. pravilu, da so ženske mezde mnogo nižje od moških, obubožavanje Slovenije, zmanjševanje dohodka delavskih slojev in povečanje možnosti dobičkov na strani podjetnikov. Saj vidimo, da nameščenske in delavke v večji meri polnijo nižje mezdne razrede, da je

⁷ §§ 119. in 124. zakona o zavarovanju delavcev iz l. 1922.

ogromna večina med njimi nekvalificiranih, ki zaslužijo pretežno komaj 3 Din na uro. Dejanski zaslužki posameznic so pa tudi še nižji.

Pri tem ne smemo pozabiti na to, da večina delavk prihaja v tovarne z dežele, da so to naša kmečka dekleta, ki jih pomanjkanje vsakega zaslužka pri poljskem delu in beda na vasi prisilita, da gredo delat v tovarno za minimalno mezdo pri najtežjih delovnih pogojih ter tu v nekaj letih shirajo, ovenejo, zapadejo jetiki...

Naraščanje števila delavk in nameščenk pri OUZD tedaj ni znak procvita Slovenije, niti ne pomeni to naraščanje nikakega porasta ženine moči in vpliva v gospodarstvu Slovenije. Nasprotno: to naraščanje števila zavarovank je nadaljnji dokaz gospodarskega propadanja širokih delovnih slojev v Sloveniji ter dokaz večjega izkoriščanja teh slojev s strani podjetnikov, ki jim donša zaposlitev ženske delovne sile velike dobičke.

Slednjič moramo ugotoviti, da neprestano naraščanje odstotka ženskih zavarovancev tako v Sloveniji, kakor tudi v celi državi ni prav nič povečalo njihovega vpliva na naše socialno zavarovanje in njegovo socialno politiko. Mi ne najdemo v upravi Osrednjega urada za zavarovanje delavcev niti ene žene; ravno tako pa tudi ne pri vseh ostalih upravah Okrožnih uradov. Kar pa preseneča še mnogo bolj, je dejstvo, da celo vse ženske zdravnice, nastavljene pri delavskem zavarovanju širom države, lahko seštejemo na prstih ene roke! Pri OUZD v Ljubljani sta dve zdravnici.

Vpliv zavarovank na naše delavsko zavarovanje je tedaj enak ničli. Temu primerna je tudi socialna politika delavskega zavarovanja proti ženam. V njegovih poročilih beremo stereotipno frazo, da so zavarovanke veliko breme, ker polnijo nižje mezdne razrede in prispevajo tedaj manjše zneske, dočim je njihovo zdravljenje dolgotrajnejše in dražje od zdravljenja moških. Ne najdemo pa nikjer nikakih znakov, da bi se to stanje, ki je gotovo resnično, rešilo, oziroma premaknilo z mrtve točke na ta način, da bi iz delavskih vrst in zlasti iz vrst delavskih ustanov izšla pobuda, da se pri nas dosledno postavi in uvede načelo: za enako delo enako plačilo, da se torej vodi akcija za izenačenje ženskih mezd z moškimi in s tem postavi tudi finančni položaj delavskega zavarovanja na trdnejše temelje.

Vedno večji vpliv države na delavsko zavarovanje ga izpreminja v togo birokratsko ustanovo, ne donša mu pa nobenih finančnih koristi. Posledica tega pa je, da ostajajo ta pereča vprašanja nedotaknjena in da se skuša rešiti slabi finančni položaj delavskega zavarovanja z vedno večjimi bremenami delavcev in zmanjševanjem njihovih podpor. Torej zelo pravična rešitev! Gotovo pa je, da pri tem najbolj trpe zopet interesi žen.

Položaj delavk in nameščenk v Sloveniji zahteva nujno izboljšanje, ki je v interesu najširših delovnih plasti Slovenije. Pokreniti ga morajo v prvi vrsti delavke in nameščenke same in ga postaviti za bistveno točko programa

delavskega gibanja v Sloveniji. Dokler bodo med mezdami delavcev in delavk take ogromne razlike, kakor obstajajo danes, bodo ženske mezde tlačile tudi mezde delavcev navzdol in zmanjševale življenjski standard delovnega ljudstva Slovenije. Zato mora biti ena prvih zahtev vsega delavstva: za enako delo enako plačilo!

S tem bi se ne izboljšal samo položaj slovenske delavke, marveč bi se tudi pritegnila v večjem številu v delavsko gibanje Slovenije, kjer bi se ji pa morala priznati brezpogojno popolna enakopravnost v vseh vprašanjih in v vseh vodstvih z moškim tovarišem. Vse to pa bo pritegnilo vse slovenske delavke tudi v borbo za izboljšanje gospodarskega in političnega položaja Slovenije in slovenskega naroda. Koristi od tega bi bile neprecenljive!

Kamniška elegija

Igo Gruden.

Ob teh vodáh, kí dan in noč pojó,
držala sva nekoč ves svet v rokáh:
nad nama bil je večni molk v goráh,
nebá pokoj razpet čez vso zemljó.

Stezice in brvi — še vse je tu:
tišina v gozdu, v vetru solčni grič;
a meni v srcu ni ostalo nič,
samó spomin — odsev v vodáh na dnu.

Če kriva ti si ali kriv sem jaz,
utrujen rad bi padel ti k nogám:
nekám potujem, sam ne vem več, kam —
o, da mi gledati je v tebi svoj obraz!

O, da mi položiti je v roké,
ki zame so nekoč držale svet,
srcé samotno kot odtrgan cvet
in pozabiti zdaj na vse, na vse!

Ob teh vodáh je vsak spomin pekoč
in vsaka misel kakor krik vesti:
a mimo vsega, kar še tu živi,
vodé gredó pojoč iz dneva v noč.